

AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI HİZMETLERİNDE MESUL MÜDÜRLÜK KAVRAMININ YÖNETSEL VE HUKUKİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Administrative and Legal Evaluation Of The Concept Of Responsible Manager In Oral and Dental Health Services

Öğr. Gör. Ayşegül DOĞAN

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ahmer Erdoğan SHMYO, Dişçilik Hizmetleri Bölümü, Zonguldak/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5814-6710>

Öğr. Gör. Ayşe ERDEM

İzmir Kavram MYO, Dişçilik Hizmetleri Bölümü, İzmir/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3559-7607>

ÖZET

Türkiye’de ağız ve diş sağlığı hizmetlerinin sunumunda özel sektörün büyük bir rolü vardır. Ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan özel sağlık kuruluşları diğer sağlık kuruluşları gibi ekonomik amacı olan örgütlerdir. Dolayısıyla profesyonel anlamda yönetilmeleri önem arz etmektedir. Bu kuruluşların yönetiminden mesul müdür adı verilen bir diş hekimi/uzman diş hekimi sorumludur. Bu çalışmada ulusal alanyazında daha önce yer verilmemiş olan mesul müdürlük kavramı yönetmelik açısından bir çerçeve içerisinde ele alınmış, hukuki alt yapısı ile ağız-diş sağlığı hizmeti sunan özel sağlık kuruluşlarının organizasyon yapıları hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağız ve Diş Sağlığı, Sağlık Yönetimi, Sağlık Hukuku

ABSTRACT

The private sector has a large share in the provision of oral and dental health services in Turkey. Health institutions that provide oral and dental health services are organizations with an economic purpose, like other health institutions. Therefore, it is important that they are managed professionally. A dentist/specialist dentist, called the responsible manager, is responsible for the management of these institutions. In this study, the concept of responsible manager, which has not been included in the national literature before, has been handled in a managerial framework and information about its legal infrastructure and organizational structure of private oral and dental health institutions has been given.

Key Words: Oral and Dental Health, Health Management, Health Law

1. GİRİŞ

Genel sağlık hizmetlerinin önemli bir parçası olan ağız ve diş sağlığı hizmetleri, “dişlerin, dişetlerinin ve bunlarla doğrudan bağlantılı olan ağız ve çene dokularının sağlığının korunmasına yönelik önleyici ve koruyucu hizmetler ile hastalıklarının ve düzensizliklerinin teşhis ve tedavisini kapsayan” hizmetlerdir (Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği, 1983). Türkiye’de ağız ve diş sağlığı hizmetlerinin sunumu kamu ve özel sektör tarafından paylaşılmaktadır. Kamu tarafından bu hizmetler; ağız ve diş sağlığı hastaneleri (ADSH), ağız ve diş sağlığı merkezleri (ADSM), Ağız-Diş Sağlığı Eğitim ve Araştırma Hastaneleri, üniversite hastaneleri ve kısmen aile sağlığı merkezleri gibi kuruluşlar tarafından sunulmaktadır. Özel sektörde hizmet sunan kuruluşlar ise özel ağız-diş sağlığı merkezleri, poliklinikler ve muayenehanelerdir (Doğan Eren ve Karakaya, 2021:4835). Ağız ve diş sağlığını ilgilendiren hastalıkların çoğu önlenemeyen kronik hastalıklar olmasına rağmen yüksek prevalansı nedeniyle sağlık harcamalarında kayda değer bir artışa neden olmaktadır (Özyavaş, 2018: 789). Ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan özel sağlık kuruluşları ile ilgili işleyiş temel olarak Ağız ve Diş Sağlığı Hizmeti Sunulan Özel Sağlık Kuruluşları hakkında yönetmelik ve Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik

ile düzenlenmiştir. 2018 yılı verilerine göre ülkemizde diş hekimlerinin %53'ü özel sağlık kuruluşlarında mesleklerini icra etmektedir (TDB, 2019).

Sağlık işletmelerinin tıbbi birer kuruluş olduğu kadar “ekonomik ve sosyal amacı da olan örgütler olduğu” anlayışının kabul görmeye başlamasıyla birlikte, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren sağlık hizmetleri sektöründeki organizasyonların yönetimi önemli bir araştırma alanı haline gelmiş ve profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmeleri bir gereklilik haline almıştır (Çınaroğlu, 2012:80). Özel kuruluşların payının oldukça büyük olduğu ağız ve diş sağlığı hizmetleri sektöründe de yönetim ve organizasyon faaliyetlerinin önem kazanmasıyla profesyonel yönetici ihtiyacı gündeme gelmiş, tıbbi faaliyetler haricindeki idari faaliyetlerden sorumlu mesul yöneticilere gerek duyulmaya başlanmıştır. Bu çalışmada ulusal literatürde daha önce hiç ele alınmamış bir konu olan, ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan özel kuruluşlardaki mesul müdürlük pozisyonu hakkında bilgi verilmesi, hem yönetsel açıdan bir çerçeveye oturtulması hem de hukuki anlamda değerlendirilmesi suretiyle alanyazına katkı sağlanması; ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan özel sağlık kuruluşlarının organizasyon yapısının ortaya konması amaçlanmaktadır.

2. AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI HİZMETİ SUNAN SAĞLIK KURULUŞLARININ YÖNETİM VE ORGANİZASYONU

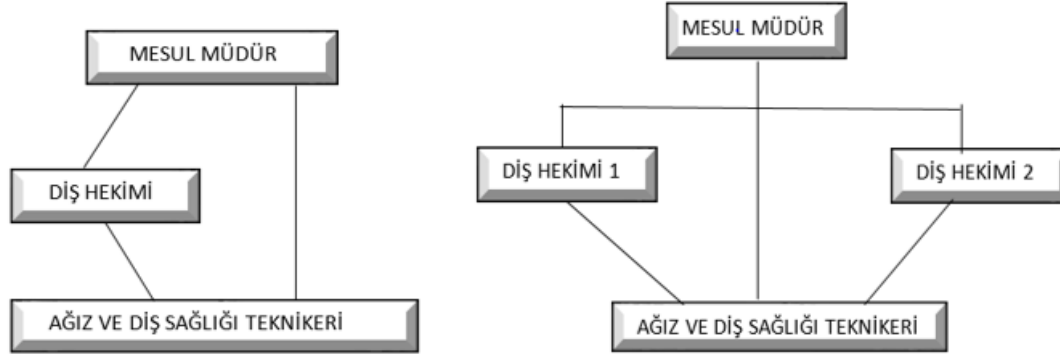
Sağlık kurumları yönetimi kavramı “tıbbi bakım ve sağlıklı bir çevre taleplerinin bireylere, organizasyonlara ve toplumlara belirli hizmetleri sağlayarak karşılanmasını olanaklı kılan kaynak ve süreçlerin planlanması, örgütlenmesi, yönlendirilmesi, kontrol ve koordinasyonu”dur (Bozkurt ve Ergun, 1998:265). Başka bir ifadeyle “insan ve diğer kaynaklar aracılığı ile önceden belirlenmiş amaçların başarılması için belirli bir örgütlenme içinde ortaya çıkan birbiriyle ilişkili sosyal ve teknik işlevleri ve faaliyetleri içeren bir süreçtir” (Kavuncubaşı ve Yıldırım, 2018:95). Bu bağlamda ele alındığında yönetim işlevlerinden biri olan örgütlemenin, sağlık kurumlarında organizasyon yapısını meydana getirme süreci olduğu görülmektedir. Organizasyon yapısı, sağlık kurumlarında “işlerin bölündüğü, gruplandırıldığı ve koordine edildiği biçimsel çerçeve”yi ifade etmektedir. Organizasyon yapısının tasarımında çalışanların ve yöneticilerin hiyerarşik sıralanmalarının düzenlenmesi, görev ve sorumluluklarının belirlenmesi söz konusudur (Tengilimoğlu vd., 2021:49; Carpenter & Sanders, 2009: 21).

Yönetici, “kar ve risk başkalarına ait olmak üzere ekonomik mal ve /veya hizmet üretmek ve/veya pazarlamak için üretim faktörlerini ele geçirip, düzenli biçimde bir araya getiren ve böylece işletmeyi amacına uygun çalıştırma sorumluluğunu üstlenen kişidir” (Can, vd, 2003:13). Organizasyondaki yönetim düzeylerine göre farklı yönetici tipleri söz konusu olduğu gibi, organizasyonun dikey ve yatay yapılanmalarına göre de yönetim düzeyleri değişiklik göstermekte, buna bağlı olarak yönetici tipleri değişmektedir. Büyük organizasyonlarda üst, orta ve alt kademe yönetim bulunmaktayken diş poliklinikleri gibi küçük organizasyonlarda tek kademeli, basit bir organizasyon yapısı olduğu görülmektedir (Gökçe & Şahin, 2003:136).

Basit organizasyon yapısında sadece işletme sahibi ve birkaç çalışan yer almaktadır. Görevlerin ve iletişimin son derece gayri resmi olduğu ve faaliyetlerin direkt kontrol altında gerçekleştirildiği bir yapı söz konusudur. Tüm stratejik ve operasyonel kararlar, işletmenin sahibi veya ortakları tarafından oluşturulmuş küçük bir grup tarafından alınmaktadır (Pearce & Robinson, 2015: 298).

Basit örgütsel tasarımlar yeni biçimlenmeye başlayan nispeten küçük örgütlerdir. Diş poliklinikleri ve muayenehanelerinin organizasyon yapısı basit örgütsel tasarıma örnek teşkil etmektedir (Kartal, 2019:36). Diş muayenehanesi bir diş hekimi veya uzman diş hekimi tarafından mesleğini serbest olarak icra etmek üzere açılan sağlık kuruluşudur. Çalışan olarak bir diş hekimi ile bir ağız ve diş sağlığı teknikeri (dental asistan) bulunur (Derviş, 2019:97). Diş poliklinikleri ise en az iki dişhekimisi/uzman diş hekimi kadrosuyla açılan ve minimum iki diş üniti bulduran sağlık kuruluşlarıdır. Ağız ve diş sağlığı hizmeti sunulan özel sağlık kuruluşları hakkında yönetmeliğin yürürlüğe girme tarihinden önce açılmış olan diş poliklinikleri B tipi, yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden sonra açılanlar ise A tipi poliklinik olarak adlandırılmaktadır (Ağız ve diş sağlığı hizmeti sunulan özel sağlık kuruluşları hakkında yönetmelik, 2015).

Ağız ve diş sağlığı merkezleri de aynı yönetmeliğe göre A tipi ve B tipi olarak ayrılmakta olup, en az beş diş ünitesinin bulunduğu, minimum 5 diş hekimi/uzman dişhekimisi tarafından kurulan sağlık kuruluşlarıdır (Ağız ve diş sağlığı hizmeti sunulan özel sağlık kuruluşları hakkında yönetmelik, 2015).

Şekil 1. Asgari sayıda personel bulunan bir diş polikliniği için olası organizasyon şemaları

Şekil 1 asgari sayıda personel bulunan bir diş polikliniği için olası organizasyon şemalarını göstermektedir. Poliklinikte görev yapan iki diş hekimi/uzman bulunduğu bunlardan biri mesul müdür olarak görevlendirilmektedir. Diğer durumda poliklinikte en az iki diş hekimi/uzman diş hekimi görev yaptığında üçüncü bir diş hekimi/uzman diş hekimi mesul müdürlük pozisyonunda bulunmaktadır. Ağız ve diş sağlığı merkezleri, bünyelerinde diş protez laboratuvarı ve radyoloji ünitesi bulundurabilmektedir (Ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan özel sağlık kuruluşları hakkında yönetmelik, 2015). Bu gibi durumlarda diş protez teknikerleri ve tıbbi görüntüleme teknikerleri de idari açıdan mesul müdüre bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

3. MESUL MÜDÜRLÜK KAVRAMI VE HUKUKİ ÇERÇEVESİ

Poliklinikler ile Ağız ve Diş Sağlığı Merkezlerinin yönetiminden sorumlu diş hekimi/uzman diş hekimine mesul müdür adı verilmektedir. Çalışma saatleri dışında hizmet verilen zamanlarda ya da hukuken geçerliliği olan mazeret hallerinde, mesul müdürün yazılı olarak yetki devrettiği bir diş hekiminin sağlık kuruluşunda bulunması zorunludur. Mesul müdür, yasal olarak diş hekimliği mesleğini sadece görev yaptığı sağlık kuruluşunda icra edebilmektedir (Ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan özel sağlık kuruluşları hakkında yönetmelik, 2015). Mesul müdür, çalıştığı sağlık kuruluşunda istediği takdirde diş hekimi olarak da görev alabilmektedir (Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik, 2008).

Mesul müdür olarak görevlendirilecek olan diş hekimi/uzman diş hekimi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmalı ve 1219 sayılı Kanun uyarınca Türkiye’de mesleğini yapma hak ve yetkisine sahip olmalıdır. (Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik, 2008).

Mesul müdürün güncel yönetmelikte belirlenen görevleri şunlardır:

“a) Açılış ve işleyiş ile ilgili her türlü izin işlemlerini yürütmek.

b) Kuruluşun gerekli alt yapı ve hizmet kalite standartlarının korunması ve sürdürülmesini sağlamak.

c) Sağlık kuruluşunun işleyişinde alt yapı, personel, malzeme yapısında meydana gelen ve bu Yönetmelikte bildirim zorunlu kılınan tüm değişiklikleri zamanında müdürlüğe bildirmek.

ç) Sağlık kuruluşunda görevine son verilen veya ayrılan sağlık personelinin çalışma belgelerini en geç beş iş günü içerisinde müdürlüğe iade etmek.

d) Sağlık kuruluşunun çalışma saatleri içerisinde hizmetlerini düzenli ve sürekli olarak yürütmek ve yürütülmesini sağlamak.

e) Sağlık kuruluşu adına ilgili belgeleri onaylamak.

f) (Değişik:RG-23/12/2016-29927) Mesul müdürlük görevini yazılı şekilde devrettiği diş hekimi tarafından, mesul müdürlük ile ilgili sorumlulukların düzenli ve sürekli olarak yerine getirilmiş olup olmadığını incelemek.

g) Bu Yönetmeliğe, tâbi olunan diğer ilgili mevzuata ve sağlık kuruluşunun iç işleyişi konusunda hazırlanıp çalışanlara duyurulan düzenlemelere, ilgililer tarafından uyulmasını sağlamak ve bunun için gerekli iç denetimleri yürütmek.

- ğ) Denetim sırasında yetkililere gereken bilgi ve belgeleri sunmak ve denetime yardımcı olmak.
- h) Sağlık mevzuatında belirtilen ve yetkililerce verilecek diğer görevleri yerine getirmek.
- ı) (Değişik:RG-23/12/2016-29927) Tıbbi atıkların ilgili mevzuatına uygun şekilde bertaraf edilmesini sağlamak.
- i) Sağlık kuruluşunda çalışan dış hekimleri ile birlikte ağız ve diş sağlığı hizmetleri ile ilgili mevzuat hükümlerini yerine getirmek.
- j) Sağlık kuruluşunda bulundurulmuş cihaz ve malzemelerin sterilizasyonunu, cihazların (Değişik ibare:RG-23/12/2016-29927) bakımını sağlamak.
- k) Görev yapan bütün personelin sağlık taramalarını yaptırmak.
- l) Ortaklarda meydana gelen değişiklikleri on beş iş günü içinde müdürlüğe bildirmek.”

Mevcut mevzuata göre mesul müdürlerin yönetim anlamında profesyonelleşmeye imkan verecek bir eğitim alma zorunluluğunun bulunmadığı dikkati çekmektedir. Oysa ki mesul müdür, dış polikliniklerinin faaliyet ve denetimleri hususunda İl Sağlık Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığının birinci derecede muhatabı olup idari işlerden bizzat sorumlu olan kişidir. Mesul müdürün idari işleri yönetmesinden, sağlık kuruluşunun faaliyetinden ve ağız ve diş sağlığı hizmetleri için gerekli alt yapı imkânlarının sağlanmasından, poliklinik sahibi sorumludur. (Ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan özel sağlık kuruluşları hakkında yönetmelik, 2015)

Bu noktada poliklinik sahibi ve mesul müdür arasında yönetsel perspektiften bakıldığında vekalet yaklaşımına uygun bir ilişki olduğu görülmektedir. Vekalet yaklaşımı “amaç ve çıkarları birbirinden farklı iki tarafın birbiriyle yardımlaşması sonucunda” ortaya çıkmaktadır (Koçel, 2018: 372). Buna göre poliklinik sahipleri vekalet veren, mesul müdür ise vekil konumundadır. Mesul müdür, poliklinik sahipleri adına o kuruluşun yönetiminden sorumludur.

Mesul müdürün sorumluluğunun hukuki temeli, “hizmet nedeniyle sorumluluk ve şahsi sorumluluk” esaslarıyla beraber izah edilebilmektedir. Bir sağlık kuruluşu mesul müdürünün yükümlülüğü olduğu halde ihmali olan konularda oluşan zararlardan hizmet nedeniyle, bir hekim sıfatıyla gerçekleştirdiği tıbbi uygulamalardaki zararlardan da şahsen cezai sorumluluğu bulunmaktadır (Kızıllarslan, 2020:199).

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Ağız ve diş sağlığı hizmetlerinin sunumunda önemli bir paya sahip olan özel sağlık kuruluşlarının mesleki yeterliliğe sahip kişilerce yönetilmesi önem arz etmektedir. 2008 yılında yürürlüğe giren Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik ile ilk kez görev tanımı yapılan mesul müdürlük pozisyonu, ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan özel kuruluşlarda Sağlık Bakanlığı ve İl Sağlık Müdürlüğü'ne karşı sorumluluğu olan, sağlık kuruluşunun yönetiminden sorumlu kişiyi tanımlamaktadır. Mesul müdürlerin yetki ve sorumlulukları Ağız ve Diş Sağlığı Hizmeti Sunulan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik (2015)'de belirtilmiştir. Mevcut durumda mesul müdürlerin bu pozisyonda görevlendirilmiş dış hekimleri veya uzman dış hekimleri olduğu görülmekte, yöneticilik vasfına sahip olmak adına bir eğitim alma zorunlulukları bulunmaması ya da profesyonel yöneticiler olmadıkları dikkati çekmektedir. Ağız ve diş sağlığı hizmetleri maliyetli hizmetlerdir ve Türkiye’de bu hizmetlerin sunumunda özel sektörün büyük bir payı vardır. Bu nedenle ağız ve diş sağlığı hizmeti sunan kuruluşların profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmesi günümüzde bir gereklilik halini almıştır. İlerleyen dönemlerde mesul müdürlerin profesyonel anlamda yöneticilik eğitimi alması gerekliliği ile ilgili yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağız ve diş sağlığı hizmeti sunulan özel sağlık kuruluşları hakkında yönetmelik 2015
- Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik 2008
- Bozkurt, Ö. & Ergun T., (1998). Kamu Yönetimi Sözlüğü, TODAİE Yayını, Ankara
- Can, H.; Tuncer D. & Ayhan, Y. (2003). Genel İşletmecilik Bilgileri, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Carpenter, M. A. & Sanders, Wm. G. S. (2009). Strategic Management. 2.b., Pearson International Edition:New Jersey.

- Çınaroğlu, S. (2012). “Yönetim Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar ve Hastanelerde Profesyonel Yönetici İhtiyacı”, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi 15(1) 79-110.
- Derviş N. E. (2019). “Türkiye ve Dünyada Diş Hekimi Yardımcılığının Tarihsel Süreci”, İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi 7(1):96-107.
- Doğan Eren, A. & Karakaya, A. (2020). “Türkiye’de Ağız ve Diş Sağlığı Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi”, Social Sciences Studies Journal, 73:4834-4841 Doi: 10.26449/sss.j.2672.
- Gökçe, O. & Şahin, A. (2003). “Yönetimde Rol Kavramı ve Yönetimsel Roller” S.Ü. İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 3(6):133-156.
- Kartal, N.(2019). “Sağlık Kurumlarında Örgütsel Yapı ve Tasarımlar” (Ed. Gülsün Erigüç), Sağlık Kurumlarında Örgüt Yapısı ve Güncel Yönetimsel Yaklaşımlar ss: 15-45, Siyasal Kitabevi, Ankara
- Kavuncubaşı, Ş. & Yıldırım, S. (2018). Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi (5. Baskı) Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Kızıllarslan, H. (2020). “Hekim ve Özel Hastanelerin Cezai Sorumlulukları”, TAAD 11(41): 187-212.
- Koçel, T. (2018) İşletme Yöneticiliği (17. Baskı) Beta Yayınevi, İstanbul.
- Özyavaş S.(2018). “Türkiye’de Ağız Diş Sağlığı Politikası: Mevcut Durum Analizi”, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 21(4): 789-805.
- Pearce, J. A. & Robinson, R. B. (2015). Stratejik Yönetim. 12. Edt., (Çev. Mehmet Barca), Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Tengilimoğlu, D.; Işık, O. & Akbolat, M. (2021). Sağlık İşletmeleri Yönetimi (10. Basım) Nobel Yayıncılık, Ankara
- Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği, 1983
- TDB, Türk Diş Hekimleri Birliği, www.tdb.org.tr

